

MIKÄ EI TOIMI JA MIKSI?

Kaikki ovet lukossa
Ehkäisevän päihdetyön
viikko (vko 45)
webinaari
7.11.2023

Tuula Sillanpää
päihdeasiamies
www.paihdeasiamies.fi

Päihdeasiamiestoiminta

- Tukee asiakkaita perusoikeuksien ja muiden lakisääteisten etuuksien ja oikeuksien toteutumisessa estäen väliinputoamistilanteita
- **Kohderyhmänä** ovat **vapaaehtoisesti päihdepalveluihin, hoitoon ja –kuntoutukseen hakeutuvat**, joilla on päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia, heidän **läheisensä** ja muut **päihdetoimijat**, kuten hyvinvointialueiden, päihdepalveluiden laitosten ja järjestöjen työntekijät sekä vertaistoimijat
- **Ongelmia** voi olla palveluihin, hoitoon ja kuntoutukseen pääsyssä omalla hyvinvointialueella, kohtelussa, kuntoutuksen aikaisessa sosiaaliturvassa ja niihin välittömästi liittyvissä ongelmatilanteissa (ajokortti-, asunto- ja lastensuojeluasiat)
- **Edunvalvonnan keinoina asiakastyössä** ovat neuvonta ja ohjaus puhelimitse ja sähköpostilla, yhteydenotto viranomaisiin ja hoitopaikkoihin sekä apu muistutuksen, valituksen ja kantelun teossa (yksilötaso)
- **Edunvalvonnan keinoina muussa toiminnassa** ovat koulutus, konsultointi, vierailut hoitopaikoissa (yhteisötaso), tiedottaminen ja lausunnot asiakkaiden oikeuksista (yhteiskunnallinen taso)
- Toiminta on kohderyhmälle **maksutonta** ja toimialueena on **koko Suomi**
- Toimintaa harjoitetaan Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n yhteydessä kahden työntekijän voimin

Ajankohtaista päihdelainsäädännöstä 1.1.2023

- Sosiaalihuollon päihdetyöstä säädetään nyt **sosiaalihuoltolaissa** ja terveydenhuollon päihdehoidosta **terveydenhuoltolaissa** (ei enää päihdehuoltolaissa)
- Molempiin lakeihin lisättiin päihteiden ongelmakäytön ja päihdehäiriöiden rinnalle muu riippuvuuskäyttäytyminen (mm. peliriippuvuus)
- **Päihdehuoltolain tahdosta riippumatonta** hoitoa koskevat pykälät ovat voimassa, mutta niitä uudistetaan lähivuosina
- Samanaikaisesti 1.1.2023 vastuu päihde- ja riippuvuuspalveluiden järjestämisestä siirtyi kunnilta **hyvinvointialueille**

Sosiaalihuoltolaki (SHL) 1.1.2023

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

Päihde- ja riippuvuustyö (SHL 24 §)

- **Hyvinvointialueen** järjestämät sosiaalipalvelut ja muu toiminta, joilla vastataan päihteiden ongelmakäytöstä ja muusta **riippuvuuskäyttäytymisestä** johtuvaan tuen tarpeeseen
- Neuvonta, ohjaus
- Päihde- ja riippuvuustyön erityispalvelut (SHL 14 §)
- Yleiset sosiaalipalvelut (SHL 14 §)
- Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät päihdeettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut
- **Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä 11 §:ssä tarkoitettujen tuen tarpeiden perusteella**
 - SHL 11 § Tuen tarpeet, Sosiaalipalveluja on järjestettävä: 8) päihteiden ongelmakäytöstä, muusta riippuvuuskäyttäytymisestä, mielenterveysongelmasta tai muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen
 - Esimerkiksi 17 §:n sosiaalinen kuntoutus
- Suunniteltava ja toteutettava niin, että muodostaa **toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa** sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän **ehkäisevän päihdetyön kanssa**

Sosiaalihuoltolaki (SHL) 1.1.2023

Uusia palveluja ja tarkennuksia

- Yhteisösosiaalityö ja etsivä työ (SHL 7a §) voimaan 1.7.2023
- Päiväkeskus päihdetyön erityisenä palveluna (SHL 24b §) voimaan 1.7.2023
- Psykososiaalinen tuki äkillisissä järkyttävissä tilanteissa (SHL 29b §)
- Sosiaalinen kuntoutus (SHL 17 §) - pykälään lisätty tavoitteellisuus, yksilölliset tarpeet
- Päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut (SHL 24a §) tarpeen mukaan avo- ja laitostuotoisina – pykälä on uusi, mutta asiasisällöllisesti se kattaa nykyisen päihdehuoltolain nojalla järjestetyt sosiaalipalvelut

Päihde- ja riippuvuushoito (THL 28 §)

- **Hyvinvointialueen** on järjestettävä alueensa asukkaiden päihde- ja riippuvuushoito, johon kuuluu:
- Ohjaus ja neuvonta
- Päihdehäiriöiden ja muiden **riippuvuushäiriöiden ehkäiseminen**, tutkimus, hoito ja kuntoutus **monimuotoisina** palveluina
- **Hoitoa on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä tuen, hoidon ja kuntoutustarpeen perusteella**
- Päihde- ja riippuvuushoitoa saavalle potilaalle on turvattava hänen **tarvitsemansa terveyden- ja sairaanhoidon kokonaisuus**
- Päihde- ja riippuvuushoitoa on toteutettava myös **perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyönä**
- Potilaan siirtyessä hoitoa antavasta yksiköstä toiseen tai sosiaalihuollon laitos- tai asumispalveluihin on **turvattava tarpeenmukaisen hoidon jatkuvuus**
- Suunniteltava ja toteutettava niin, että muodostaa **toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa** sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän **ehkäisevän päihdetyön kanssa**

Terveydenhuoltolaki (THL) 1.1.2023

Uusia hoitoja ja tarkennuksia

- Opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoito opioidilääkkeillä (THL 28a §) - asetuksesta yksi pykälä lakiin, asetus edelleen voimassa
- Uusi korvaushoitoasetus (642/2023) voimaan 1.5.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230642>
- Kiireellisellä hoidolla (THL 50 §) tarkoitetaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä vieroitushoidon tarvetta
- Psykososiaalinen tuki äkillisissä järkyttävissä tilanteissa (THL 50b §)

Päihdepalvelut sosiaalihuollosta vai terveydenhuollosta

- Potilaan ja asiakkaan asema ja oikeudet muodostuvat erilaisiksi sen perusteella, järjestetäänkö palvelut sosiaalipalveluina vai terveydenhuollon palveluina
- **Sosiaalihuollossa** tehdään vakiintuneesti valituskelpoisia kirjallisia, perusteltuja **hallintopäätöksiä**
- **Terveydenhuollossa** on **hoitotakuuajat** (kiireetön, perusterveydenhuolto 3kk -> 14 vrk -> 7 vrk ja kiireetön, erikoissairaanhoido 6 kk)
- Hoitotakuuajat lyhenevät em. 3 kk:sta 14 vrk (1.9.2023) ja 7 vrk (1.11.2024), kun
 - Hoitoon hakeutumisen syy on ollut sairastuminen, vamma, pitkäaikaissairauden vaikeutuminen, uusien oireiden esilletulo, toimintakyvyn aleneminen
 - Hoito kuuluu yleislääketieteen alaan
- Palveluja ei voi tarkoitushakuisesti järjestää asiakkaan edun vastaisesti sosiaalihuollon tai terveydenhuollon puolelle

Hyvät päihdepalvelut

- Asiakas tai potilas tietää, mistä palveluja on saatavissa ja ne ovat saavutettavia
- Päihdepalveluihin **pääsee** silloin, kun niitä tarvitsee, odotusaika on lyhyt
- **Palveluvalikoima** on riittävän laaja
- Päihdepalvelut valitaan asiakkaalle tai potilaalle yksilöllisesti juuri hänen **tarpeensa pohjalta**
- Tarjolla on myös **matalan kynnyksen** palveluja, jalkaudutaan tarvittaessa
- Asiakas tai potilas siirtyy turvallisesti **päihdepalvelusta toiseen** eikä putoa palveluiden väliin
- Asiakasta tai potilasta kuullaan ja hänen näkemyksensä otetaan huomioon
- Asiakkaalle tai potilaalle kerrotaan tarjolla olevista vaihtoehtoista
- Asiakasta tai potilasta kohdellaan kunnioittavasti ja asiallisesti
- Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yksiköillä on **selkeä työnjako** päihdepalvelujen osalta ja **kaikki** työntekijät **tietävät** sen, tehdään yhteistyötä, ei päällekkäistä työtä
- Asiakkaalle tai potilaalle kerrotaan pääsystä omiin rekisteritietoihin ja mahdollisuuksista oikeussuojakeinoihin
- Yhtä hyvät palvelut koko maassa

Hyödyllisiä linkkejä

- Alkoholiongelmaisen käypä hoito - suositus (2018) <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituks/suositus?id=hoi50028>
- Huumeongelmaisen käypä hoito - suositus 2018 <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituks/suositus?id=kht00044>
- Bentsodiatsepiinien hoitokäytännöt (1.9.2020) <https://www.kaypahoito.fi/nix02647>
- Suositus terveydenhoidollisesta huumeetäytuksesta 2015 <https://www.julkari.fi/handle/10024/126298>
- Päihdepalvelujen laatusuositukset

https://stm.fi/documents/1271139/1406271/P%C3%A4ihdepalvelujen_laatusuositukset.pdf/f9a3a5fe-4f5d-41b6-94fc-94201fcb4e8/P%C3%A4ihdepalvelujen_laatusuositukset.pdf

- Päihde- ja riippuvuusstrategia vuoteen 2030, 9.4.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163002/STM_2021_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mielenterveysstrategia 2020-2030, 11.2.2020 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162053/STM_2020_6.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Opioidikorvaushoidon hoitosuositus 2023 https://bin.yhdistysavain.fi/1587734/HeGMAxcByQUpBCpGxnpn0ZtPO9/Opioidikorvaushoitosuositus_2023.pdf
- Kaksoisdiagnoosipotilaiden mahdollisuudet saada tarvitsemiaan päihde- ja mielenterveyspalveluja
<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/4968/2022>
- Selvitys päihdepalveluiden asiakkaiden itsemääräämisoikeudesta (Heidi Vanjusov, Jarkko Pesu, Nea Hakulinen)
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165066/STM_2023_34_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Suosituksia mielenterveyteen, päihdeongelmiin ja riippuvuuteen liittyvän stigman ja syrjinnän tunnistamiseen ja vähentämiseen <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165165>

Kiitos!

Tuula Sillanpää
päihdeasiamies
puhelin 050 4774 325
tuula.sillanpaa@ehyt.fi
www.paihdeasiamies.fi
www.ehyt.fi